

Ja kāds, kurš nav jūsu radnieks, ieskaita naudu jūsu bankas kontā, uzmanieties - var sanākt nepatīkšanas! Ja jūs no partnera, drauga vai kāda sveša cilvēka, kas dzīvo tepat Latvijā vai ārzemēs, gada laikā saņemat vairāk par 1425 eiro, jums par dāvinājumu jāmaksā iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN). Nodoklis 23% netiek piemērots, ja naudas saņēmējs ar likumā noteiktajiem dokumentiem spēj pierādīt, ka naudu izlietojis medicīnas pakalpojumu vai izglītības ieguvei.

Lai gan regulējums attiecībā uz dāvanām, kas saņemtas no fiziskajām personām, nav jauns - tas ir spēkā no 2010. gada 1. janvāra, plašāku rezonansi medijos tas izraisīja saistībā ar ārzemēs dzīvojošo tautiešu naudas pārskaitījumiem saviem tuviniekiem un draugiem.

Likums «Par iedzīvotāju ienākuma nodokli» nosaka, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli nav apliekamas dāvanas no fiziskajām personām, ja dāvinātāju ar nodokļa maksātāju saista laulība vai radniecība līdz trešajai pakāpei civililitātes izpratnē.

VID kontrolē naudas plūsmu

Par to, ka, veicot savstarpējus norēķinus, neviļus kļuvuši par likuma pārkāpējiem, satraukušies vairāki portāla «Apollo» lasītāji. Pēc viņu domām, pieļaujamā naudas ieskaitījuma sliekšnis ir pārāk zems, jo mūsdienu pasaulē cilvēku attiecības vairs neierobežo radniecības saites, bet elektroniskie norēķini ir ikdienas dzīves sastāvdaļa.

«Es katru mēnesi savam draugam pārskaitu noteiktu naudas summu, lūdzot veikt dažādus ikdienišķus pirkumus Latvijas un ārvalstu interneta veikalos,» raksta «Apollo» lasītāja Ilze. «Draugam, atšķirībā no manis, patīk un labāk padodas nokārtot saimnieciskas lietas. Es vienkārši parādu, kuru lietu vēlos, un ieskaitu viņam vajadzīgo naudas summu. Viņš man ir palīdzējis iegādāties aviobiļetes, putekļu sūcēju, ziemas jaku un zābakus, datoru, kafijas galdu, kumodi un citas lietas. Viņš man šīs lietas atved - tā vienkārši ir ērtāk, jo dzīvoju ārpus Rīgas un man nav automašīnas. Kopējā summa, ko gada laikā ieskaitu draugam, pārsniedz ar likumu noteiktos 1425 eiro. Patiesībā šis cipars izveidojas ātri. Līdz šim domāju, ka draugs man izpalīdz un tā ir cilvēciski atbalstāma rīcība, jo nekādas lielās summas mūsu kontos neapgrozās, bet nu saprotu, ka formāli esam pārkāpuši likumu, un manis ieskaitītās summas kāds var interpretēt kā dāvinājumu.

Vai tiešām man turpmāk no bankomāta jāizņem skaidra nauda un jāiedod draugam rokās, lai valsts iestādes nevarētu izsekot manas likumīgi nopelnītās un tikpat likumīgi iztērētās naudas plūsmai?

Domāju, ka situācija ir visai tipiska, jo daudzi neprecēti pāri (arī draugi) viens otram ieskaita naudu dažādām vajadzībām, piemēram, aizdod nelielas summas, apmaksā rēķinus utt.,» jautā Ilze.

Vēl kāda raksturīga situācija. Jānim ir nenokārtas parādsaistības, kas izveidojās pirms dažiem gadiem, kad viņš zaudēja darbu. Pūsis vienojās ar finanšu iestādi par pakāpenisku parāda atdošanu un pilda saistības. Pārceļoties uz jaunu dzīvokli, Jānis gribēja iegādāties veļas mašīnu un ledusskapi. Tomēr paņemt kredītu, vai šīs lietas iegādāties līzīngā viņš nevarēja.

Jāņa bērnības draugs Pēteris teica: «Neuztraucies! Tāpēc jau ir draugi!» Viņš uz sava vārda līzīngā paņēma draugam vajadzīgos sadzīves priekšmetus. Tā nu Jānis katru mēnesi Pētera bankas kontā iemaksāja noteiktu maksājuma summu. Gada laikā summa pārsniedza 1425 eiro. Vai ir pamats bažām, ka Pēterim var nākties skaidroties ar Valsts ieņēmumu dienestu par naudas izcelsmi?

Valsts ieņēmumu dienests (VID) skaidro, ka abos minētajos gadījumos personām, uz kuru kontiem nauda tiek pārskaitīta, ienākums neveidojas, tāpēc naudas summa nav jādeklarē.

Tomēr, veicot nodokļu kontroles pasākumus, VID var rasties jautājumi, un tas nozīmē, ka naudas saņēmējiem būs jāpierāda fakts, ka konkrētajā kredītiestādes kontā pārskaitītie līdzekļi ir iztērēti naudas devēja vajadzībām. Pretējā gadījumā saņemtā nauda var tikt uzskatīta par ienākumu. Lai nerastos pārpratumi, VID iesaka, veicot šāda veida bankas pārskatījumus, maksājuma uzdevuma mērķi norādīt informāciju, kādam mērķim attiecīgais naudas pārskaitījums ir paredzēts.

Daudziem tā ir «dzīvības līnija»

Tomēr visvairāk satraukti par nodokļa piemērošanu regulāriem naudas sūtījumiem ir emigrācija dzīvojošie latvieši.

«Ārvalstīs dzīvojošie ap 370 000 Latvijas piederīgie ik gadu uz Latviju nosūta vairāk kā pusmiljardu eiro jeb 5% no Latvijas iekšzemes kopprodukta – tikpat, cik valdības gada tēriņi valsts aizsardzībai un veselības aprūpei kopā. Šī nauda nav tikai abstrakti skaitļi. Daudziem, jo daudziem Latvijā ir «dzīvības līnija»,» sabiedrības iniciatīvu platformā «ManaBalss.lv» raksta Eiropas latviešu apvienība.

Organizācija uzsākusi parakstu vākšanu par iespēju no ārvalstīm atbalstīt tuviniekus Latvijā bez divkārša nodokļu sloga. Eiropas latviešu apvienības prezidiņa locekle, Luksemburgas - Latvijas asociācijas valdes locekle Elīna Pinto uzskata, ka pašreizējais nodokļu regulējums var smagi atsaukties uz likuma ēnā atstātajiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri atbalstu iztikai saņem no tuviniekiem ārvalstīs - faktiskajiem dzīvesbiedriem, ar kuriem nav reģistrēta laulība, sirmgalvjiem, bērniem un nomales iedzīvotājiem, kas naudu saņem ar citu cilvēku starpniecību.

«Šo cilvēku tuvinieki, kurus dzīves līkloči vai peļņas gaitas aizvedušas ārpus Latvijas, par savu nopelnīto naudu jau reiz nodokļus nomaksājuši, bet Latvijā tie atkal tiek aplikti ar nodokli, tiklīdz pārsniedz 1425 eiro gadā - tāpat nepilnus 119 eiro mēnesī. Šī summa ir trīs reizes mazāka par Lat

vijā noteikto minimālo algu.

Turklāt par smieklīgi mazu summu saņemšanu cilvēkam ir pienākums sniegt gada deklarāciju. Sods par likuma prasību nepildīšanu var sasniegt pat 430 eiro. Tas ir nesamērīgs administratīvais slogs ne tikai šiem cilvēkiem, bet arī VID, tāpēc izraisa šaubas par valsts resursu izmantojumu.»

Pēc viņas domām nepilnīgā likumdošana lieku reizi izgaismo daudzas sāpīgas sociālās problēmas, kas būtu jārisina valdībai un likumdevējiem. Elīna Pinto atgādina, ka ārvalstīs dzīvojošā diaspora ar naudu atbalsta ne tikai savus Latvijā dzīvojošos laulātos vai radniekus. «Gados veci, slimību skarti, attālos lauku reģionos mītoši cilvēki ir spiesti meklēt risinājumus, kā tikt pie sūtītās naudas, nevis elektronisku ciparu, bet skaidras naudas veidā. Tie ir cilvēki, kas atrodas slimnīcās, vai veselības problēmu un transporta dārdzības dēļ nevar nokļūt līdz novada centram, kur ir pieejams vienīgais apkaimes bankomāts. Nav noslēpums, ka Latvijā, īpaši Ziemeļvidzemē un Latgalē vēl ir desmitiem tūkstošu cilvēku, kuriem ceļš līdz tuvākajam bankomātam ir mērojams vairāku desmitu kilometru garumā,» sašutumu pauž Elīna Pinto.

Ārvalstīs dzīvojošie latvieši skaidro, ka naudu dažkārt pārskaita savu radu kaimiņiem vai draugiem, kas strādā pilsētā un no bankomāta izņemto naudu nodot sūtītāja tuviniekam. Ir gadījumi, kad nauda tiek pārskaitīta arī vietējam pastniekam, kurš to nodod adresātam, tā izpalīdzot lauku cilvēkiem.

«Nauda tiek sūtīta arī to bērnu uzturam, kurus vecāku prombūtnes laikā pieskata ģimenes draugi vai tāli radi. VID skaidro, ka ar nodokli netiek aplikts dāvinājums, ja tiek pierādīts, ka tas izlietots izglītībai un veselībai. Taču, ja nauda izlietota aprūpētā bērna vai kaimiņa labā, naudas saņēmējs to nespēj pierādīt.

Turklāt, jo vairāk dažādu slogu - nodokļa vai deklarēšanas pienākuma veidā, jo mazāk ticams, ka cilvēki turpinās sūtīt naudu uz Latviju. Līdz ar to, tie, kuriem dzīve jau tā nav viegla, nonāks vēl sarežģītākā situācijā. Visbeidzot, ievērojams cilvēku skaits atbalsta savus neprecētos dzīvesbiedriem Latvijā.»

Kamēr «ManaBalss.lv» turpinās parakstu vākšana, aicinot Finanšu ministriju, VID un Saeimu ieklausīties sabiedrības viedoklī, un veidot dialogu, lai rastu tiesisku risinājumu sāpīgajā jautājumā, sociālajos tīklos cilvēki pauž sašutumu par valsts iejaukšanos viņu privātajā dzīvē un dalās ar viedokļiem, kā radoši apiet likumdošanu, piemēram, noformējot aizdevumu, pārsūtot naudu ar «Western Union» vai «PayPal» starpniecību, vai arī sākot izmantot elektronisko naudu. Jāatgādina, ka ar 2016. gada 1. aprīli likumā «Par nodokļiem un nodevām» veiktie grozījumi nosaka pienākumu kredītiestādēm un maksājumu pakalpojumu sniedzējiem, konstatējot aizdomīgu darījumu noziedzīgi iegūto līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likuma izpratnē, ziņot VID par personu, kuru rezidences (reģistrācijas) valsts ir Latvijas Republika, aizdomīgajiem darījumiem.

Darījumus vērtē pēc ekonomiskās būtības

Finanšu ministrija noraida pārmetums, ka, aplikot ar nodokli fizisko personu dāvanas, nodoklis tiek uzlikts divreiz.

«Ja dāvinātājs ir saņēmis algota darba ienākumus un par tiem samaksājis algas nodokli Latvijā vai, piemēram, Lielbritānijā, tas ir izpildījis savas saistības pret nodokļu administrāciju. Taču, ja šis cilvēks savu algu tālāk izlieto, piemēram, apmaksājot citas fiziskas personas pakalpojumus (piemēram, auklītes vai tulka darbu), pakalpojuma sniedzējs ir guvis ienākumu, no kura likumā noteiktajā kārtībā ir jāmaksā nodoklis.

Nav būtiski, ka pakalpojuma apmaksu veikusi fiziska persona. Arī dāvana ir uzskatāma par dāvanas saņēmēja ienākumu, par kuru ir pienākums nomaksāt iedzīvotāju ienākuma nodokli, ja vien dāvana nav no nodokļa atbrīvots ienākums.»

Finanšu ministrijā skaidro, ka kādreiz no fiziskajām personām saņemtās dāvanas vispār netika apliktas ar nodokli, bet tad atsaukšanās uz dāvanām kļuva par izplatītu metodi, lai legalizētu apšaubāmā ceļā gūtus ienākumus, un tas veicināja ēnu ekonomikas uzplaukumu.

Ministrijā atgādina, ka ar iedzīvotāju ienākuma nodokli netiek apliktas dāvanas laulāto un tuvāko radnieku starpā. Ņemot vērā sociālos aspektus, ar nodokli netiek apliktas arī dāvanas (pārskaitīti līdzekļi) medicīnas un izglītības segšanai. Līdz ierobežotam apmēram -1425 eiro gadā - netiek apliktas arī dāvanas starp pilnīgi nesaistītām fiziskajām personām.

Finanšu ministrija skaidro: «Publiskajā telpā dažkārt izskan iebildumi pret pastāvošo regulējumu, minot dažādus piemērus un dzīves situācijas, kas it kā pamato nepieciešamību atcelt fizisku personu dāvanu aplikšanu ar nodokli. Viens no bieži minētiem piemēriem ir dāvanu aplikšana ar nodokli, ja dzīvesbiedru attiecības nav reģistrētas.

Tomēr jāatceras, ka laulības gan uzliek pienākumus, gan rada tiesības. Attiecības neregistrējot ir jārēķinās ne tikai ar atsevišķu pienākumu neesamību, bet arī to, ka nebūs iespēja izmantot noteiktas tiesības. Būtu lieki apspriest absurdo situāciju, ka liela apmēra dāvanas kā neapliekamu ienākumu pēkšņi vienā taksācijas gadā deklarēs, piemēram, divas vai vairākas dzīvesbiedres vai dzīvesbiedri.

Diezin vai valsts līmenī būtu jāveicina šādu gadījumu esamība, un VID noteikti nav institūcija, kurai šajā gadījumā jāizšķir pušu strīdi. Jāatzīmē, ka bērnu intereses nekādā veidā netiek aizskartas neatkarīgi no laulības reģistrācijas fakta. Tādējādi, ja kādam ir bērni neregistrētās attiecībās, bērni ir tiesīgi saņemt dāvanas, nepiemērojot nodokli.